

Nr 307

Av herr **Näsgård m. fl.**, om avskaffande av dyrortsgrupperingen vid inkomstbeskattningen av fysiska personer m. m.

Dyrortsgrupperingen framstår allt tydligare som en uppenbar orättvisa mot stora delar av landet. Dyrortsindelningen av de skattefria ortsavdragen har direkt ekonomisk betydelse för alla inkomsttagare. Det måste vara angeläget, att största möjliga rättvisa skapas i beskattningen. Vi anser emellertid, att det nuvarande skattegrupperingssystemet icke fyller detta krav och dessutom har andra betydande olägenheter.

Följande tabell ger några exempel på hur mycket större den sammanlagda stats- och kommunalskatten, i kronor resp. procent, blir på 2-ort i jämförelse med 5-ort, under i övrigt lika förhållanden. Den kommunala utdebiteringen har antagits vara 12 kronor per skattekrona.

Merskatt för:	Skattepliktig inkomst					
	7 000 kr.		12 000 kr.		25 000 kr.	
	kr.	%	kr.	%	kr.	%
gifta	101	11,7	101	5,2	197	3,2
ensamstående	61	5,3	80	3,0	118	1,5

På grund av skatteprogressionen ökar skillnaden mellan skatten på lägsta och högsta dyrort med stigande inkomst. Uttryckt i procent av skatten på 5-ort är skillnaden emellertid mest betydande i de lägre inkomstlägena. Även om en höjning av de skattefria ortsavdragen i de lägre dyrorterna till samma nivå som ortsgrupp 5 inte skulle få större ekonomiska konsekvenser för personer med höga inkomster, skulle en sådan åtgärd otvivelaktigt innebära en relativt betydande skattelindring för de mindre inkomsttagarna i de lägre dyrortsgrupperna.

Inför frågan om ett avskaffande av den nuvarande skattegrupperingen vill vi först rent allmänt understryka, att såväl rättviseskäl som hänsyn till befolkningsutvecklingen på landsbygden talar för att en sådan åtgärd vidtages. Visserligen torde ett flertal omständigheter samverka till den nuvarande starka avflyttningen från landsbygden. Varje åtgärd, som innebär en ekonomisk utjämning mellan stad och land, måste emellertid bidra till att minska den årliga befolkningsavgången från landsbygden.

Under senare år har en betydande utjämning av levnadskostnaderna på

olika orter ägt rum som en följd av masstillverkning och standardisering av varorna. Detta avspeglar sig bland annat i resultaten från de senaste dyrortsundersökningarna. År 1946 var skillnaden i levnadskostnader mellan den dyraste och den billigaste enskilda orten i landet 26 procent, medan motsvarande tal enligt den senaste undersökningen 1951 var 14 procent. Till en del förklaras denna sammankrympning av levnadskostnadsskillnaderna genom olikheter i beräkningsmetodiken vid de båda tillfällena. Otvivelaktigt har dock stora förskjutningar i prisrelationerna på olika konsumtionsvaror ägt rum under mellantiden. Intet talar för att utvecklingen efter 1951 varit annorlunda, varför en dyrortsundersökning i dag sannolikt skulle resultera i mycket små regionala levnadskostnadsskillnader. Dyrortsnämnden gav i remissyttranden till statsutskottet vid 1956 års riksdag stöd för uppfattningen, att ytterligare sammanpressning av levnadskostnadsskillnaderna mellan olika delar av landet ägt rum sedan 1951.

Enligt 1951 års undersökning låg levnadskostnadstalet för orterna i nuvarande ortsgrupp 2 i genomsnitt 10 procent lägre än motsvarande tal för dyrortsgrupp 5. Trots de aktningvärda försök som gjordes vid detta tillfälle att åstadkomma korrekta prisjämförelser vill vi dock ifrågasätta, om reella levnadskostnadsskillnader ligger bakom de framräknade dyrhetstalen. En granskning av beräkningsmetodiken visar, att subjektiva ställningstaganden i stor utsträckning inte kunnat undvikas. Framför allt synes beräkningen av bostadsposten ha vållat svårlösta problem. Eftersom de största regionala prisskillnaderna gäller just bostadskostnaderna och de s. k. kvalitetsproblemen här är särskilt framträdande, skall beräkningen av denna post något närmare kommenteras.

Dyrortsjämförelsen skall som bekant avse samma standard. Bostädernas storlek och kvalitet är emellertid högst varierande på olika orter. Vid undersökningen 1951 uppdelades lägenheterna i ett antal grupper efter storlek och utrustning. Inom varje grupp beräknades hyresskillnaderna mellan olika orter, varefter man vägde ihop dessa till ett medeltal. Man erhöll härigenom uppgifter om orternas relativa hyresnivå. Man har dock endast kunnat basera hyresjämförelsen på beräkningar rörande sådana bostadstyper som är allmänt förekommande på såväl större som mindre orter. Hänsyn har således inte kunnat tagas till förekomsten av brister av olika slag i bostäderna, t. ex. det förhållandet att en stor del av landsbygdens bostäder fortfarande saknar vatten och avlopp. Å andra sidan har man inte heller kunnat värdera sådan utrustning som kylskåp, hiss, soppnedkast etc; bekvämligheter som framför allt invånarna i städerna åtnjuter. Vi vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att 1950 års dyrortssakkunniga inte ansåg sig kunna rekommendera någon invändningsfri metod för beräkning av kostnaderna för egnahemsbostad, trots att denna bostadsform är den ojämförligt vanligaste på den egentliga lands-

bygden. Med hänsyn till att hyresnivån genom reglerande åtgärder endast tillåtits stiga förhållandevis litet, medan kostnaderna för egna hem genom byggnadskostnadernas kraftiga stegring ökat betydligt, ger en metod, som endast eller i huvudsak beaktar prisskillnader som gäller hyreslägenheter, ett oriktigt resultat.

Vi skall inte här ingå på någon detaljgranskning av övriga poster vid dyrortsundersökningarna utan skall begränsa oss till att nämna ytterligare ett par diskutabla punkter. För invånarna i de större städerna tillgodoräknas kostnader för resor till och från arbetet. Detta strider mot principen om lika standard, eftersom en person på landsbygden med lika lång väg till arbetet oftast inte har tillgång till något allmänt fortskaffningsmedel men i alla fall är tvungen att ta sig fram på ett eller annat sätt. Det har heller ej varit möjligt att värdesätta städernas och andra större tätorters förmåner såsom bättre service beträffande sjukvård och skolgång samt den rikligare förekomsten av kulturella institutioner och nöjeslokaler. Även i inköphänseende gör de bättre valmöjligheterna på de större orterna att en varas pris i förhållande till dess kvalitet ofta blir gynnsammare än på en mindre plats, där kunden blott är hänvisad till någon enstaka affär.

Sammanfattningsvis kan vi alltså på denna punkt konstatera, att svårigheterna att få ett objektivt mått på dyrhetsskillnaderna mellan olika orter är betydande för att inte säga oöverstigliga. Från denna utgångspunkt måste en framräknad differens i levnadskostnaderna på högsta resp. lägsta dyrort, som understiger 10 procent, bedömas som ej statistiskt säker. Det är med andra ord icke möjligt att på grundval av det vid senaste dyrortsundersökning framlagda materialet fastställa, att reella levnadskostnadsolikheter föreligger.

Ett slopande av skattegrupperingen är också av konsekvensskäl önskvärt. Till sin konstruktion företer de skattefria ortsavdragen principiella likheter med flertalet generella socialförmåner. Erinras bör om den tekniska omläggningen 1948 av de särskilda skatteavdragen för barn till allmänna barnbidrag. Nu är ju varken ålderspensioner, barnbidrag eller andra sociala förmåner dyrortsgraderade. Det måste då vara inkonsekvent att bibehålla skattegrupperingen.

Vi har alltid betraktat dyrortsgrupperingen som orättvis och orimlig. I den mån dyrortsundersökningar framvisat, att levnadskostnaderna skulle vara lägre på landsbygden än i de större städerna och tätorterna, har detta, såsom ovan framhållits, sin förklaring i att man vid jämförelserna utgått från olika standard i fråga om bostäder och andra förmåner. I nuvarande läge finns icke underlag för hävdande av att en sådan levnadskostnads-skillnad skulle föreligga. Dyrortsgrupperingen bör därför avskaffas snarast möjligt.

När vi från vår meningsriktning tidigare i riksdagen aktualiserat frågan

om dyrortsgrupperingens avskaffande, har vi förordat en successiv avveckling av systemet. Ett första steg i detta syfte togs genom riksdagens beslut år 1953 om slopande av dåvarande lägsta ortsgrupp, d. v. s. ortsgrupp 1, och uppflyttning av dess orter i högre ortsgrupp. Anledningen till att vi inte krävt omedelbart avskaffande av hela dyrortsgrupperingen har varit det nära samband, som ansetts råda mellan skattegrupperingen och lönegrupperingen. De stora kostnadsökningar för staten och kommunerna, som skulle följa vid en omedelbar uppflyttning av samtliga befattningshavare till högsta dyrorts lönenivå, har ansetts alltför betungande i nuvarande läge.

Den preliminära löneuppgörelse, som nu träffats mellan staten och de statsanställdas organisationer, betyder för de lägre befattningshavarna en ökning av den horisontella spännvidden i lönesystemet. Den spännviddsökning, som skulle följa med ifrågavarande uppgörelse, har emellertid inte motiverats med levnadskostnadsvariationer utan med speciella rekryterings- och arbetsmarknadsförhållanden för vissa tjänster. Detta innebär, att sambandet mellan lönegruppering och skattegruppering upplösts.

I det läge, som härigenom inträtt, bör hela dyrortsgrupperingen av de skattefria avdragen avskaffas i ett sammanhang på så sätt, att samtliga s. k. ortsavdrag vid beskattningen höjes upp i nivå med vad gäller för nuvarande högsta dyrort. Såväl det statliga som det kommunala ortsavdraget bör alltså för hela riket fastställas till 4 000 kronor för gift med make sammanlevande person och till 2 000 kronor för ensamstående person. En sådan reform medför inte någon sådan inkomstminskning för staten, att hinder av denna anledning kan anses förevara. Men särskilt för lägre inkomsttagare i nuvarande lägsta dyrorter skulle den betyda en rättvis och icke obetydlig skattelindring.

Redan innevarande riksdag bör i princip besluta avskaffande av skattegrupperingen enligt vad vi ovan förordat. Riksdagen begärde i fjol en översyn av dyrortssystemet, och det kan förväntas, att en kommitté i nämnda syfte inom kort kommer att tillsättas. Redan nu måste det emellertid, såsom framgått av vad vi ovan anfört, stå klart, att skattegrupperingen inte kan anses motiverad. Den fortsatta prövningen bör i nämnda avseende gälla olika problem i samband med skattegrupperingens avskaffande. Angeläget är särskilt att pröva frågan om kompensation till kommunerna för det inkomstbortfall, som följer genom reformen. Kungl. Maj:t bör redan till 1958 års riksdag lägga fram förslag till de lagändringar, som erfordras för avskaffande av skattegrupperingen.

Vissa delar av Norrland har på grund av klimatförhållanden och stora avstånd en speciell dyrhet, som måste kompenseras vid beskattningen. Ett särskilt tilläggsavdrag bör därför medges för ifrågavarande område. Frågan om dess utformning och giltighetsområden för detsamma måste göras till föremål för närmare överväganden.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,
att riksdagen måtte

1) för sin del besluta, att de s. k. ortsavdragen vid beskattningen, såväl de statliga som de kommunala, må för hela riket utgöra 4 000 kronor för gift med make sammanlevande person och 2 000 kronor för ensamstående person i enlighet med vad som i motionen anförts,

2) uttala sig för att ett särskilt tilläggsavdrag må utgå för delar av Norrland, samt

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om närmare övervägande beträffande storleken av nämnda tilläggsavdrag och giltighetsområden för detsamma samt om att förslag må framläggas till 1958 års riksdag till de lagändringar, som erfordras för genomförande av vad under 1) och 2) föreslagits.

Stockholm den 26 januari 1957

<i>Bernhard Näsgård</i>	<i>Osc. Werner</i>	<i>Torsten Bengtson</i>
<i>Margret Nilsson</i>	<i>Lars Eliasson</i>	<i>Gärda Svenson</i>
<i>Theodor Johansson</i>	<i>Alvar Andersson</i>	<i>Ivar Johansson</i>
<i>Torsten Andersson</i>	<i>Tor Wolgast</i>	<i>Sigfrid Larsson</i>
<i>Otto Niklasson</i>	<i>Nils-Eric Gustafsson</i>	<i>Gunnar Lodenius</i>
